

ATLAS HISTORYCZNY MIAST POLSKICH

Redakcja naukowa
ROMAN CZAJA

TOM IV ŚLĄSK

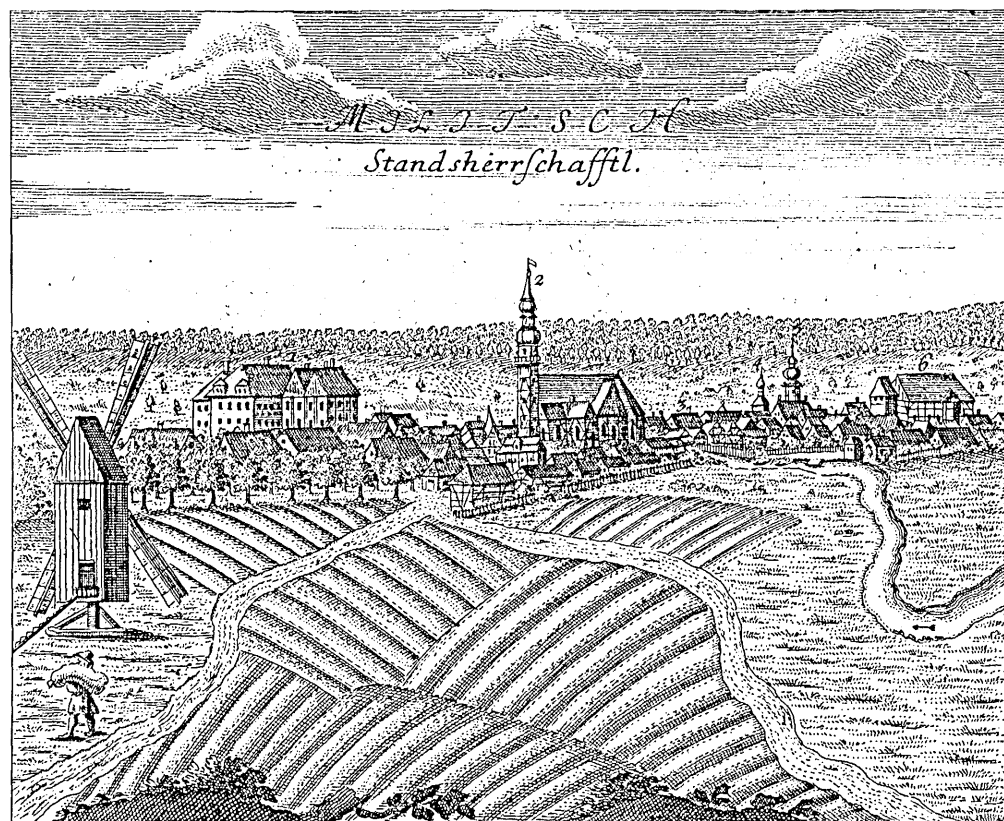
Redakcja naukowa
MARTA MŁYNARSKA-KALETYNOWA

ZESZYT 7 MILICZ

Redakcja naukowa
RAFAŁ EYSYMONTT

Opracowali

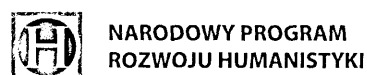
MAŁGORZATA CHOROWSKA, RAFAŁ EYSYMONTT, JUSTYNA KOLENDA,
ŁUKASZ KRZYWKA, MARTA MŁYNARSKA-KALETYNOWA, ALEKSANDER PAROŃ

Wybór i opracowanie kartografii historycznej: Rafał Eysymontt
Recenzenci: Bogusław Krasnowolski, Zdzisław Noga
Tłumaczenie na język angielski: Jacek Słupski
Opracowanie typograficzne: Jarosław Połamarczuk
Prace kartograficzne: Marcin Siehankiewicz, Jarosław Połamarczuk
Opracowanie redakcyjne: Krzysztof Uściński
Koordynator projektu i prac wydawniczych: Jadwiga Dunaj
Prace techniczne: Lidia Nowacka

Wydawca: Instytut Archeologii i Etnologii PAN
Ośrodek Badań nad Kulturą Późnego Antyku i Wczesnego Średniowiecza
50-118 Wrocław, ul. Więzienna 6

Praca finansowana przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego
w ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki w latach 2014-2017
Projekt nr 11H 13 0215 82

Publikacja przygotowana we współpracy z Archiwum Państwowym we Wrocławiu

ISBN 978-83-63760-80-9
© Autorzy, Redaktorzy i Wydawca 2016
Wydrukowano w Drukarni Księży Werbistów,
ul. Klasztorna 4, Górna Grupa, PL 86-134 Dragacz

WROCLAW 2017

THE HISTORICAL ATLAS OF POLISH TOWNS

Edited by
ROMAN CZAJA

TOM IV ŚLĄSK

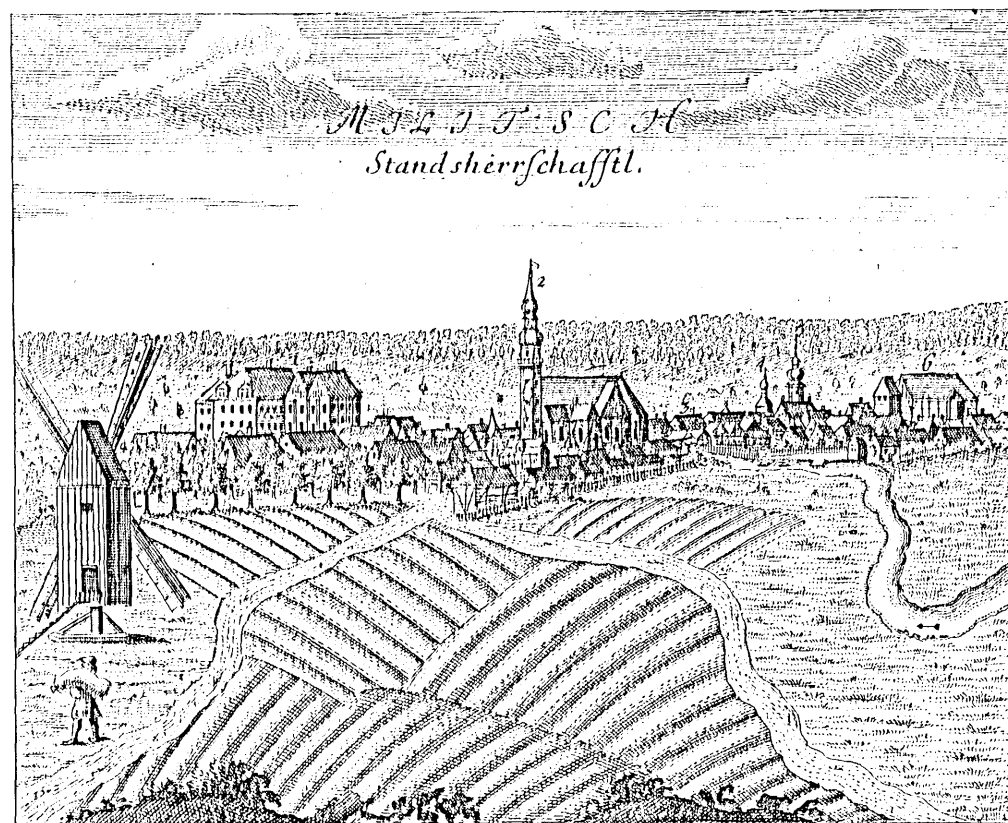
Edited by
MARTA MLYNARSKA-KALETYNOWA

BOOK 7 MILICZ

Edited by
RAFAŁ EYSYMONTT

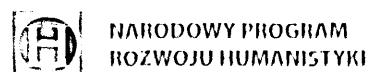
Authors

MAŁGORZATA CHOROWSKA, RAFAŁ EYSYMONTT, JUSTYNA KOLENDA,
LUKASZ KRZYWKA, MARTA MLYNARSKA-KALETYNOWA, ALEKSANDER PAROŃ

Compilation and elaboration of historical cartography: Rafał Eysymontt
Reviewers: Bogusław Krasnowolski, Zdzisław Noga
Translation into English: Jacek Słupski
Typographic editing: Jarosław Polamareczuk
Cartographic works: Marcin Sichankiewicz, Jarosław Polamareczuk
Editorial work: Krzysztof Uściński
Project and publishing coordinator: Jadwiga Dunaj
Technical works: Lidia Nowacka

Financed by the Minister of Science and Higher Education under the
'National Programme for the Development of Humanities' for the years 2014–2017.
Project No. 1111 13 0215 82

This publication has been prepared in cooperation with the State Archive in Wrocław

Publisher: Instytut Archeologii i Etnologii PAN
Ośrodek Badań nad Kulturą Późnego Antyku i Wczesnego Średniowiecza
50-118 Wrocław, ul. Więzienna 6

ISBN 978-83-63760-80-9
© Authors, Editors and Publisher 2016
Printed in: Drukarnia Książy Werbistów
ul. Klasztorna 4, Górna Grupa, PL 86-134 Dragacz

WROCLAW 2017

MAPY, PLANY I ILUSTRACJE

Oprac. Rafał Eysymontt

Na okładce: Milicz. **Panorama miasta, 1752.** *Scenographia Urbium Silesiae, Tabula XI. representans prospectus oppidorum in Dynastiis Wartenberg, Militsch, Freudenthal et Trachenberg sitorum. Auctore F.B. Wernero Impernsiss Homaniorum Heredum A. 1752.* Miedzioryt kolorowany wg rysunku F.B. Wernera.

Zbiory Biblioteki Uniwersyteckiej [dalej: BU] we Wrocławiu, sygn. 2468–IV B./9.

CZĘŚĆ OPISOWA

1. Lokacje miejskie w XIII stuleciu na Śląsku i na Ziemi Kłodzkiej (w obecnych granicach Polski). Oprac. M. Młynarska-Kaletynowa, oprac. kart. J. Polamarczuk.

2. Milicz. Widok zamku i miasta od północy, 1661. *Militsch ein Städtlein dem Baron Joachimo Andrea von Maltzan zugehörig, so das letzte in schlesien ist, lieget drey meilen von Deutsch Hammer* J.R. Storn, Rysunek piórkim, cieniowany sepią, wymiary: 24 × 7 cm. Na rysunku po prawej wtórnie odbity rysunek zamku. Rysunek zamieszczony w tzw. Albumie Meyerberga (k. 17–18).

[za:] W. Tomkiewicz, *Weduty polskie z albumu J.R. Storna, „Roczniki historii sztuki”, t. III, 1962, s. 273.*

3. Milicz. Widok miasta od południowego wschodu, 1925. Fotografia lotnicza, negatyw szklany 18 × 13 cm.

Herder-Institut Marburg, Bildarchiv Hansa-Luftbild, Inv. Nr. LBA 59190.

4. Milicz. Panorama miasta od południowego zachodu, 1757. *Prospect von dem Schlos und Stadt Militsch. F.B. Werner, TOPOGRAPHIA oder PRODRUMUS Deline[ati] Principatus MÖNSTERBERG et OLSNENSIS cum Baronatu Wartenbergense et Milicensi una cum Statibus Minoribus Freyhanund Sulauf das ist PRAESENTATIO und Beschreibung ...durch vieljährige mühsamige Reisen Zusammen getragen von F.B. Wernhero de M: Locumtente emerit.* Rysunek piórkim kolorowany, wymiary: 32,5 × 12,5 cm.

Legenda:

1. Das Schlos	zamek
2. Ev. I: Kirch.	ewangelicko-luterański Kościół Łaski
3. Die Schulen.	szkoly
4. Deutsche Thor.	Brama Niemiecka
5. Polnische Thor.	Brama Polska
6. Das Rathaus.	ratusz
7. Stadt Pfarr K:	kościół parafialny

Geheimes Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz Berlin [dalej: GStA PK], sygn. XVII 526/III, 2, Bl. 246r, S.146.

5. Milicz. Kościół Łaski, z plebanią i szkołą, 1757. *Militzer Gnadenkirch, Prospect von dem Schlos und Stadt Militsch. F.B. Werner, TOPOGRAPHIA oder PRODRUMUS Deline[ati] Principatus MÖNSTERBERG et OLSNENSIS cum Baronatu Wartenbergense et Milicensi una cum Statibus Minoribus Freyhanund Sulauf das ist PRAESENTATIO und Beschreibung ...durch vieljährige mühsamige Reisen Zusammen getragen von F.B. Wernhero de M: Locumtente emerit.* Rysunek piórkim kolorowany, wymiary: 15,5 × 8,5 cm. W górnej części po lewej oznaczono zamek – Schlos.

GStA PK, sygn. XVII 526/III, 2, Bl. 246r, S.143.

6. Milicz. Fotografia lotnicza pałacu Maltzanów, 1925. Negatyw szklany 18 × 13 cm. Widok pałacu od strony południowo-wschodniej.

Herder-Institut Marburg, Bildarchiv Hansa-Luftbild, Inv. Nr. 59184.

7. Milicz. Widok pałacu i zamku, 1805. *Schloss zu Militsch.* F.G. Endler. [w:] „Breslauerische Erzähler”, 6/1805, nr 30, s. 464/465. Akwaforta, wymiary: 15,8 × 11,2 cm (12,7 × 8,6 cm), Widok pałacu od frontu i zamek.

BU, sygn. P 85213 (Yw 112,6).

8. Milicz. Łuk tryumfalny, tzw. Brama Pokoju i pałac, po 1815. Wyd. C. Flemming (Glogau), grafik nieznan. Litografia kredkowa, wymiary: 21,5 × 16 cm. Widoczna klasycystyczna brama z 1815 r. poświęcona traktatowi wiedeńskiemu z inskrypcją poświęconą carowi Aleksandrowi I, królowi Prus Fryderykowi Wilhelmowi III i cesarzowi Franciszkowi Habsburgowi. W tle klasycystyczny pałac wzniesiony w 1797 r.

Zbiory Graficzne Muzeum Narodowego we Wrocławiu, sygn. VII 0567.

9. Milicz. Narożnik Rynku i ul. Wrocławskiej, ok. 1930. *Militsch Bez. Breslau Ecke Ring-Breslauerstarste*, Poczłówka wyd.: „Max Adasch, Buch- u. Papierhandlung, Militsch”, fotografia, wymiary: 8,9 × 13,9 cm.

BU, sygn. Inw. poczt. 295.

10. Milicz. Ratusz i apteka, 1927. H. Klette. Fotografia, wymiary: 13,5 × 9,5 cm, repr. za: „Heimatkalendar für den Kreis Militsch-Trachenberg”, 1927, s. 56.

BU, sygn. P 26664 II GŚL.

11. Milicz. Stary kościół św. Anny przed przebudową w 1807. *Die alte St. Annen Kirche bei Militsch*, F.G. Endler, [w:] „Breslauerische Erzähler”, 9/1808, nr 44, s. 682/683. Akwaforta, wymiary: 13,5 × 9,5 cm, (13,4 × 8,7 cm). Budowla konstrukcji szachulcowej przed przebudową w 1807 roku.

BU, sygn. P 85213 (Yw 112,9).

12. Milicz. Nowy kościół św. Anny, 1808. *Neue St. Annen Kirche bei Militsch*, F.G. Endler [w:] „Breslauerische Erzähler”, 9/1808, nr 45, s. 698/699. Akwaforta, wymiary: 12,8 × 8,2 cm. Nowy murowany kościół powstały w 1807 roku.

BU, sygn. P 85213,9 (Yw 112,9).

13. Milicz. Widoki elewacji gimnazjum, 1928. *Reformrealgymnasium in Militsch, Ansichten. Ansicht von der Neuen Strasse, Ansicht von der Garten Strasse.* Pieczęć: *Spitzner Architekt, Berlin, Potsdamerstr. 105.* Światłokopia na bristolu, wymiary: 64 × 51 cm, skala 1:200. Widoki elewacji od strony ulic 11 listopada i Generała Stefana Grot-Roweckiego.

Archiwum Państwowe we Wrocławiu [dalej: APWr], sygn. Kartografia Rejencji Wrocławskiej II sygn. 573/6.

14. Milicz. Widok dziedzińca gimnazjum, 1928. *Spitzner.* Światłokopia na bristolu, wymiary: 29,5 × 36,5 cm

APWr, sygn. Kartografia Rejencji Wrocławskiej II sygn. 573/8.

15. Milicz. Zamek, 1757. *Schloss zu Militsch. F.B. Werner, Prospect von dem Schlos und Stadt Militsch, F. B. Werner, TOPOGRAPHIA oder PRODRUMUS Deline[ati] Principatus MÖNSTERBERG et OLSNENSIS cum Baronatu Wartenbergense et Milicensiuna cum Statibus Minoribus Freyhan und Sulauf das ist PRAESENTATIO und Beschreibung ...durch vieljährige mühsamige Reisen Zusammengetragen von F.B. Wernhero de M: Locumtente emerito.* Rysunek piórkim kolorowany, wymiary: 16,5 × 6,2 cm. Zamek w formie barokowej budowli otoczony założeniem parkowym.

GStA PK, sygn. XVII 526/III, 2, Bl. 242v, S. 136.

16. Milicz. Stary zamek w Miliczu, pierwsza poł. XIX w. *Das Alte Schlos zu Militsch.* F.A. Tittel, Kowary. Akwaforta, wymiary: 14,0 × 11,5 cm. Zamek widoczny w formie klasycystycznej, po prawej gotyckie ruiny.

Zbiory Graficzne Muzeum Narodowego we Wrocławiu, sygn. VII 0260.

17. Milicz. Zamek z neogotycką elewacją szczytową 1841. Wyd. C. Flemming (Glogau), wykonawca nieznan. Litografia kredkowa, wymiary: arkusz = obraz 21,5 cm × 15,0 cm.

Zbiory Graficzne Muzeum Narodowego we Wrocławiu, sygn. VII 0566.

CZĘŚĆ KARTOGRAFICZNA

1. Milicz. Plan katastralny. Oprac. R. Eysymontt, M. Siehankiewicz, oprac. kart. J. Polamarczuk, M. Siehankiewicz. Plan w skali 1:2500 opracowany na podstawie planu katastralnego w skali 1:5000 z 1938 roku, przechowywanego w Archiwum Państwowym we Wrocławiu.

2. Milicz. Rozwój przestrzenny miasta. Oprac. R. Eysymontt, M. Siehankiewicz, oprac. kart. M. Siehankiewicz. Plan w skali 1:10 000 opracowany na podstawie mapy topograficznej w skali 1:10 000 z 1997 r.

3. Milicz w pradziejach i we wczesnym średniowieczu. Oprac. J. Kolenda, S. Możdziej, oprac. kart. M. Siehankiewicz. Na podstawie mapy topograficznej w skali 1:10 000 z 1997 r.

4. Milicz. Zamek w Miliczu. Oprac. M. Chorowska, oprac. graf. Jarosław Polamarczuk, Lukasz Magdziarz.

5. Milicz. Panorama miasta, 1752. *Scenographia Urbium Silesiae, Tabula XI representans prospectus oppidorum in Dynastiis Wartenberg, Militsch, Freudenthal et Trachenbergsitorum. Auctore F.B. Wernero Impernsiss Homaniorum Heredum A. 1752.* Miedzioryt kolorowany wg rysunku F.B. Wernera. Wymiary: 16,3 × 14,8 cm. Milicz widziany od strony południowo-wschodniej z oznaczeniami 6 obiektów.

1. Grafl. Maltzhanische Schloß	zamek hrabięgo Maltzana
2. Evangelische Gnaden Kirche	ewangelicki Kościół Łaski
3. Das deutsche Thor	Brama Niemiecka
4. Das Polnische Thor	Brama Polska
5. Das Rathauß	ratusz
6. Catholische Pfarr Kirche	katolicki kościół parafialny

BU, sygn. 2468–IV B./9.

6. Milicz. Mapa księstwa oleśnickiego, ok. 1750. *Das Fürstenthum Oels (im Ober Amt Bresslau) nebst den freyen Stan. Des Herrschafften Trachenberg, Militsch und Wartenberg.* F. B. Werner, wydawca J. D. Schleuen, Berlin. Miedzioryt kolorowany, wymiary 28,5 × 28,3 cm.

BU, sygn. 2522 IV B.

7. Milicz. Mapa okolic miasta z lat 1747–1753. *Militsch, Ein Theil des Oelisschen Fürstenthums Trachenberg Militschen Creises. Krieges = Carte Laengst der Schlesischen und Bohemischen Grenze, der Lausitzer und Maehren, im 47 sectionen Aufgetheilt.* Ch.F. von Wrede. Rysunek piórkim kolorowany, wielkość karty: 59 × 43 cm, skala oryginału 1:35 000, skala liniowa: 1 mila = 2000 reńskich prętów = 21,3 cm. Mapa orientowana, ukazuje sieć dróg, zabudowania wiejskie, bloki zabudowy miasta, wody na tle rzeźby terenu.

Staatsbibliothek zu Berlin [dalej: SBB], sygn. Kart 15 060, Band 5, Karte 16.

8. Milicz. Mapa okolic miasta z ok. 1760. F.W.C. von Schmettau. Rysunek piórkim, wymiary: 74 × 62 cm, skala oryginału 1:50 000, orientacja wschodnia. Mapa ukazuje sieć dróg, zabudowania wiejskie, bloki zabudowy miasta i wody na tle rzeźby terenu.

SBB, sygn. Kart. L. 5420/8 sect. 32.

9. Milicz. Mapa okolic miasta, 1781. F.W.C. von Schmettau. Rysunek piórkim, wymiary: 74 × 62 cm, skala oryginału 1:24 000. Mapa ukazuje sieć dróg, zabudowania wiejskie, bloki zabudowy miasta i wody na tle rzeźby terenu.

SBB, sygn. Kart. L. 5420/7 Blatt 8.

10. Milicz. Plan regulacji Baryczy, 2. poł. XVIII w. *Extract No XIV aus der Bartsch Carte vom Cond... vom der Neuschloss und der Neuschl. ...durch die Standes Herrschaft M... an die Sulauer Gränzeextrahirt.* Kopia z 2. poł. XVIII w. Rysunek kolorowany, wymiary: 227 × 86 cm, skala oryginału ok. 1:5000, orientacja południowa. Na planie widoczny zamek w Miliczu i miasto oraz Góra Chmielowa (*Hopfenberg*).

APWr, sygn. Zespół Regulacji Rzeki Odry I/185.

11. Milicz. Plan miasta, ok. 1800. *Plan der Stadt Militsch, nebst der umligenden Gegend.* Lieutenant Wurbitzky. Rysunek piórkim kolorowany, wymiary 39 × 29 cm, skala oryginału 1:5000. Dopisek: C. 1800. C. 1:5000.

Legenda od A do G opisuje najważniejsze obiekty.

A. Ein Stadt Militsch	Miasto Milicz
a. Hauptwache	odwach
b. Rathaus	ratusz
c. Catholische Kirche	kościół katolicki
d. Evangelische Kirche	kościół ewangelicki
e. das neue Schloss	nowy zamek
f. das alte Schloss	stary zamek
g. der gräfliche Park	park hrabięgo

Widoczne nowe założenie pałacowo-parkowe i osiedle Karlstadt na południe od kościoła ewangelickiego.

SBB, sygn. Kart. X 30 234.

12. Milicz. Mapa topograficzna, 1826. *Militsch, Band VI Blatt 6, Aufgenommen und gezeichnet im Jahre 1826 vom Lt v. Szymanowitz.* Druk wielobarwny, wymiary: 49 × 35 cm, skala oryginału 1:24 000. Mapa orientowana, ukazuje sieć dróg, zabudowania wiejskie, bloki zabudowy miasta, wody na tle rzeźby terenu.

SBB, sygn. Kart N 729/ 2564.

13. Milicz. Plan katastralny, 1862, 1863. *Regierungsbezirk Breslau Kreis Militsch Trachenberg Gemarkung Militsch No. 78.* Feldmesser Sauermann. Rysunek wielobarwny, papier naklejony na płótno, wymiary: 97,5 × 65,5 cm, skala oryginału 1:2500, skala liniowa, orientacja północno-wschodnia. Widoczne podziały wewnętrzne skartowanego obszaru, pałac, park, najważniejsze budowle.

APWr, sygn. Mapy Katastralne Milicz 71/8.

14. Milicz. Fragment mapy topograficznej, 1890. *Messtischblatt. Preuss Landesaufnahme 1888, Nr 2564, 1890.* Fragment sekcji *Militsch*. Druk kolorowany, wymiary sekcji: 48 × 46 cm, skala oryginału 1:25 000, skala liniowa: 160 mm = 4000 m.

APWr, sygn. Kartografia Rejencji Wrocławskiej VIII/55.

15. Milicz. **Fragment mapy topograficznej, 1928.** *Messtischblatt. Preuss Landes-aufnahme 1888, Nr 2564, 1890.* Fragment sekcji *Militsch*. Druk kolorowany, wymiary sekcji: 48 × 46 cm, skala oryginału 1:25 000, skala liniowa: 160 mm = 4000 m. Zaznaczone na niebiesko wody.

APWr, sygn. Zbiór Map Topograficznych VII /99/3/001/1928.

16. Milicz. **Plan części miasta, 1930.** *Flußlauf Bartsch*, światłokopia, rękopis wielobarwny, papier podklejony na płótnie, wymiary 96 × 41 cm, skala oryginału 1:2500. Orientacja północno-wschodnia. Oznaczono: budynki, nazwy ulic, częściowo zaznaczone podziały własnościowe. Kolorowane: budynki, ulice, wody.

APWr, sygn. Kartografia Rejencji Wrocławskiej IV/147.

17. Milicz. **Plan miasta, ok. 1935.** *Stadtlage Militsch*,. Światłokopia kolorowana, papier podklejony na płótnie, wymiary: 97 × 67 cm, skala oryginału 1:1000, skala liniowa 150 m = 150 mm. Barycz, młynówka, ulice z nazwami i numeracją parceli, szosy, mosty, cmentarze, zieleńce, budynki administracyjne, wojskowe, sakralne, przemysłowe, oświatowe, rządowe. Kolorowane budynki, wody, ulice.

APWr, sygn. Kartografia Rejencji Wrocławskiej IV/148.

18. Milicz. **Plan miasta z oznaczonymi strefami zabudowy, 1938.** *Stadtplan Militsch 1938, Bauzonenplan.* W. Zeuner. Druk kolorowany, wymiary 44,5 × 47,5 cm, skala oryginału 1:10 000, skala liniowa: 300 m = 30 mm. Barycz, stawy, kolej, szosy, ulice, lasy, łąki, park, cmentarze, strefy budowlane, budynki administracyjne, oświatowe, szpitalne, sakralne, przemysłowe; oznaczono rzymskimi cyframi pięć stref budowlanych.

APWr, sygn. Kartografia Rejencji Wrocławskiej IV/149.

19. Milicz. **Plan gospodarczy, 1940.** *Wirtschaftsplan der Stadt Militsch. Vorschlag des Regierungspräsidenten Breslau, den 5. Jan.1940.* A.Hertzig. Rysunek, wymiary: 55 × 90 cm, skala oryginału 1:5000, skala liniowa: 500 m = 100 mm. Barycz, Młynówka, stawy, kolej, szosy, ulice, zieleńce, cmentarze, obszary osiedlowe, boisko, kąpielisko, budynki. Komunikacja zorganizowana za pomocą licznych rond. Nowe obszary osiedlowe na południe od miasta. Stadion i dom Hitlerjugend na dawnym grodzisku. Oznaczone strefy:

<i>Wohngebiet</i>	tereny mieszkaniowe
<i>Grünflächen</i>	tereny zielone
<i>Hauptverkerherstrasse</i>	główne ulice
<i>Siedlungsgebiet</i>	tereny osiedlowe

APWr, sygn. Kartografia Rejencji Wrocławskiej IV/152.

20. Milicz. **Plan komunikacji w rejonie miasta powiatowego Milicz, 1940.** *Verkehrsplanung im Ortsgebiet der Kreisstadt Militsch, ca 1940.* Światłokopia, papier, wymiary: 94,0 cm × 57,5 cm, skala oryginału 1:500, skala liniowa: 100 m = 200 mm. Orientacja wschodnia. Ulice, budynki administracji, sakralne, mieszkalne. Regulacja komunikacji

na południe od kościoła ewangelickiego. Głównym elementem zabudowy Dom Partii. Widoczne projekty wyburzeń, ronda i pomniki.

APWr, sygn. Kartografia Rejencji Wrocławskiej IV/153.

21. Milicz. **Plan reorganizacji komunikacji w rejonie rynku, 1940.** *Verkehrsplanung im Ortsgebiet der Kreisstadt Militsch.* Światłokopia, wymiary: 118 × 55 cm, skala oryginału 1:500, skala liniowa: 100 m = 200 mm. Orientacja wschodnia. Komunikacja w rejonie Rynku. Regulacja narożnika ulic na południe od Rynku. Projekt rozbiórki budynku banku i budynków na północ od Rynku przy wylocie w stronę mostu na Baryczy.

APWr, sygn. Kartografia Rejencji Wrocławskiej IV/154.

22. Milicz. **Uproszczony plan zagospodarowania przestrzennego, 1948.** W. Wdowiszewski, pieczętka Regionalnej Dyrekcji Planowania Przestrzennego we Wrocławiu. Światłokopia kolorowana naklejona na tekturę, wymiary: 54 × 84 cm, skala oryginału 1:5000. Oznaczone funkcje obszarów miasta, 25 najważniejszych obiektów, nowo projektowane elementy układu komunikacyjnego.

APWr, sygn. Urząd Wojewódzki Wrocław, Regionalna Dyrekcja Planowania Przestrzennego, XVIII/139.

23. Milicz. **Plan sytuacyjny dla akcji uwłaszczenia, 1948.** Pieczętka Regionalnej Dyrekcji Planowania Przestrzennego we Wrocławiu, podpis nieczytelny. Światłokopia kolorowana, wymiary: 60 × 84 cm, skala oryginału 1:5000. Legenda oznaczająca m.in. granice administracyjne, drogi, tereny kolejowe, o zabudowie zwartej i luźnej, strefy ekonomiczne, własność samorządu.

APWr, sygn. Urząd Wojewódzki Wrocław, Regionalna Dyrekcja Planowania Przestrzennego, XVIII/141.

24. Milicz. **Fotografia lotnicza centrum miasta, 1925.** Negatyw szklany 18 × 13 cm. Widok centrum miasta z Rynkiem od południowego zachodu.

Herder-Institut Marburg, Bildarchiv Hansa-Luftbild, Inv. Nr. 59188.

25. Milicz. **Fotografia lotnicza centrum miasta, 1925.** Negatyw szklany. 18 × 13 cm. Widok centrum miasta z Rynkiem od wschodu.

Herder-Institut Marburg, Bildarchiv Hansa-Luftbild, Inv. Nr. 59187.

26. Milicz. **Fragment mapy topograficznej, 1997.** Skala 1:10 000. Arkusz: M-33-23-B-c-3 Milicz w układzie współrzędnych 1992, z 1997 r.

Centralny Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej w Warszawie.

27. Milicz. **Ortofotomapa, 2009.** Piksel 0,25 m, z 2009 r.

Centralny Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej w Warszawie.

MAPS, PLANS AND ILLUSTRATIONS

By Rafał Eysymontt

On the front cover: **A town panorama, 1752.** *Scenographia Urbium Silesiae, Tabula XI. representans prospectus oppidorum in Dynastiis Wartenberg, Militsch, Freudenthal et Trachenberg sitorum. Auctore F.B. Wernero Impernsiss Homaniorum Heredum A. 1752.* A coloured copper engraving acc. to a drawing by F.B. Werner.

The Collection of the University Library in Wrocław [below: UL], call No. 2468-IV B/9.

DESCRIPTIVE SECTION

1. **City locations in 13th century in Silesia and Kłodzko Land (within the modern borders of Poland).** Study by M. Młynarska-Kaletynowa, cartography by J. Polamarczuk.

2. Milicz. **A view of the castle and the town from the north. 1661.** *Militsch ein Städtlein dem Baron Joachimo Andrea von Maltzan zugehörig, so das letzte in schlesien ist, lieget drey meilen von Deutsch Hammer* J.R. Storn, A pen-and-ink drawing, sepia-shaded, 24.0 cm × 7.0 cm. On the drawing on the right, a secondary copy of a drawing of the castle. The drawing was included in the so-called Meyerberg's Album (k. 17^a-18),

[after:] W. Tomkiewicz, *Weduty polskie z albumu J.R. Storna [Polish vedutas from the album by J.R. Storn], 'Roczniki historii sztuki', Vol. III, 1962, p. 273.*

3. Milicz. **A view of the town from the south-east, 1925.** An aerial photo. A glass negative, 18 cm × 13 cm.

Herder-Institut Marburg, Bildarchiv Hansa-Luftbild, Inv. No. 59190.

4. Milicz. **A town panorama from the south-west, 1757.** *Prospect von dem Schlos und Stadt Militsch. F.B. Werner, TOPOGRAPHIA oder PRODRUMUS Deline[ati] Principatus MÖNSTERBERG et OLSNENSIS cum Baronatu Wartenbergense et Milicensi una cum Statibus Minoribus Freyhanund Sulauf das ist PRAESENTATIO und Beschreibung ...durch vieljährige mühsamige Reisen Zusammen getragen von F.B. Wernhero de M: Locumtente emerit.* A coloured pen-and-ink drawing, 32.5 cm × 12.5 cm.

Designated:

1. Das Schlos	The castle
2. Ev. I: Kirch.	The Evangelical church
3. Die Schulen.	Schools
4. Deutsche Thor.	The German Gate
5. Polnische Thor.	The Polish Gate
6. Das Rathaus.	The town hall
7. Stadt Pfarr K:	The parish church

Geheimes Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz Berlin [below: GStA PK], call No. XVII 526/III, 2, Bl. 246r, p. 146.

5. Milicz. **The Church of Grace with a presbytery, 1757.** *Militzer Gnadenkirch, Prospect von dem Schlosund Stadt Militsch. F.B. Werner, TOPOGRAPHIA oder PRODRUMUS Deline[ati] Principatus MÖNSTERBERG et OLSNENSIS cum Baronatu Wartenbergense et Milicensi una cum Statibus Minoribus Freyhanund Sulauf das ist PRAESENTATIO und Beschreibung ...durch vieljährige mühsamige Reisen Zusammen getragen von F. B. Wernhero de M: Locumtente emerit.* A coloured pen-and-ink drawing, 15.5 cm × 8.5 cm. In the top left-hand part, a designation of the castle – *Schlos*.

GStA PK, call No. XVII 526/III, 2, Bl. 246r, p. 143.

6. Milicz. **An aerial photo of the Maltzans' palace, 1925.** A glass negative, 18 cm × 13 cm. A view from the south-east.

Herder-Institut Marburg, Bildarchiv Hansa-Luftbild, Inv. No. 59184.

7. Milicz. **A view of the palace and the castle, 1805.** *Schloss zu Militsch.* F.G. Endler. [in:] 'Breslause Erzaehler', 1805, No. 30, p. 464/465. An etching, 15.8 cm × 11.2 cm (12.7 cm × 8.6 cm). A view of the palace from the front and the castle.

UL, call No. P 85213 (Yw 112,6).

8. Milicz. **The Arch of Triumph, a so-called 'gate of peace' and a palace, soon after 1815.** Publishers: C. Flemming (*Glogau*), graphic artist unknown. A coloured pencil lithograph, 21.5 cm × 16.0 cm. Depicts a classicist gate from 1815, devoted to the Treaty of Vienna, with an inscription dedicated to Tsar Alexander I, King Frederick William III and Emperor Francis II of Habsburg. In the background, a classicist palace from 1797.

The Graphic Collection of the National Museum in Wrocław, call No. VII 0567.

9. Milicz. **The corner of Market Square and Wrocławska Street, ca. 1930.** *Militsch Bez. Breslau Ecke Ring-Breslauerstr.*, a postcard released by: 'Max Adasch, Buch- u. Papierhandlung, Militsch', a photo, 8.9 cm × 13.9 cm.

UL, call No. Inw. poczt. 295.

10. Milicz. **The town hall and the pharmacy, 1927.** H. Klette. A photo, 13.5 cm × 9.5 cm, reproduced after: 'Heimatkalender für den Kreis Militsch-Trachenberg', 1927, p. 56.

UL, call No. P 26664 II GŚL.

11. Milicz. **The old Church of St Anna before redevelopment in 1807.** *Die alte St. Annen Kirche bei Militsch*, F.G. Endler, [in:] 'Breslause Erzaehler', 1808, No. 44, p. 682/683. An etching, 13.5 cm × 9.5 cm (13.4 cm × 8.7 cm). A wattle-and-daub structure, before redevelopment in 1807.

UL, call No. P 85213 (Yw 112,9).

12. Milicz. **The new Church of St Anna, 1808.** *Neue St. Annen Kirche bei Militsch*, F.G. Endler [in:] 'Breslause Erzaehler', 1808, No. 45, p. 698/699. An etching, 12.8 cm × 8.2 cm. A new, masonry church from 1807.

UL, call No. P 85213,9 (Yw 112,9).

13. Milicz. **Views of the facade of the middle school building, 1928.** *Reformrealgymnasium in Militsch, Ansichten. Ansicht von der Neuen Strasse, Ansicht von der Garten Strasse.* Pieczęć: *Spitzner Architekt, Berlin, Potsdamerstr. 105.* A collotype print on Bristol board, 64 cm × 51 cm, scale: 1:200. Views from the directions of 11 *Listopada* and *Gen. Stefan Grot-Rowecki* Streets.

State Archive in Wrocław [below: APWr], call No. Kartografia Rejencji Wrocławskiej II 573/6.

14. Milicz. **A view of the middle school yard, 1928.** Spitzner, a collotype print on Bristol board, 29.5 cm × 36.5 cm.

APWr, call No. Kartografia Rejencji Wrocławskiej II 573/8.

15. Milicz. **The castle, 1757.** *Schloss zu Militsch. F.B. Werner, Prospect von dem Schlos und Stadt Militsch, F.B. Werner, TOPOGRAPHIA oder PRODRUMUS Deline[ati] Principatus MÖNSTERBERG et OLSNENSIS cum Baronatu Wartenbergense et Milicensiuna cum Statibus Minoribus Freyhan und Sulauf das ist PRAESENTATIO und Beschreibung ...durch vieljährige mühsamige Reisen Zusammengetragen von F.B. Wernhero de M: Locumtente emerito.* A coloured pen-and-ink drawing, 16.5 cm × 6.2 cm. The castle in the form of a Baroque structure, surrounded by a park.

GStA PK, call No. XVII 526/III, 2, Bl. 242v, p. 136.

16. Milicz. **The old castle, 1st half of the 19th c.** *Das Alte Schlos zu Militsch*. F.A. Tittel, Kowary. An etching, 14 cm × 11.5 cm. The castle in its classicist form, on the right – Gothic ruins.

The Graphic Collection of the National Museum in Wrocław, call No. VII 0260.

17. Milicz. **A castle with a Neogothic gable facade, 1841.** Publishers: C. Flemming (*Glogau*), graphic artist unknown. A coloured pencil lithograph, 21.5 cm × 15 cm.

The Graphic Collection of the National Museum in Wrocław, call No. VII 0566.

CARTOGRAPHIC SECTION

1. Milicz. **Cadastral plan.** By: R. Eysymontt, M. Siehankiewicz, cartographic design by: J. Polamarczuk, M. Siehankiewicz. Plan in 1:2500 scale reproduced by a cadastral plan in 1:5000 scale from 1938, stored in the State Archives in Wrocław.

2. Milicz. **Spatial development of the city.** By: R. Eysymontt, M. Siehankiewicz, cartographic design by: M. Siehankiewicz. Plan in 1:10 000 scale reproduced by a topographic map in 1:10 000 scale from 1997.

3. **Milicz in prehistory and Early Middle Ages.** By: J. Kolenda, S. Moździoch, cartographic design by: M. Siehankiewicz. By a topographic plan in 1:10 000 scale from 1997.

4. Milicz. **The castle at Milicz.** Drawn up by M. Chorowska, graph. prep. by Jarosław Polamarczuk, Łukasz Magdziarz.

5. Milicz. **A town panorama, 1752.** *Scenografia Urbium Silesiae, Tabula XI representans prospectus oppidorum in Dynastiis Wartenberg, Militsch, Freudenthal et Trachenbergsitorum. Auctore F.B. Werner Impersiss Homaniorum Heredum A. 1752.* A coloured copper engraving acc. to a drawing by F.B. Werner, 16.3 cm × 14.8 cm. A view from the south-east with six structures designated:

1. Grafl. Maltzhanische Schloß	The castle of Count Maltzan
2. Evangelische Gnaden Kirche	The Evangelical Church of Grace
3. Das deutsche Thor	The German Gate
4. Das Polnische Thor	The Polish Gate
5. Das Rathauß	The town hall
6. Catholische Pfarr Kirche	The Catholic parish church

UL, call No. 2468-IV B/9.

6. Milicz. **A map of the Duchy of Oleśnica, ca. 1750.** *Das Fürstenthum Oels (im Ober Amt Bresslau) nebst den freyen Stan. Des Herrschafften Trachenberg, Militsch und Wartenberg*, F.B. Werner, ed. J. D. Schleuen, Berlin. A coloured copper engraving, 28.5 cm × 28.3 cm.

UL, call No. 2522 IV B.

7. Milicz. **A map of the town's environs, ca. 1747-1753.** *Militsch, Ein Theil des Oelischen Fürstenthums Trachenberg Militschen Creises. Krieges = Carte Laengst der Schlesischen und Bohemischen Grentze, der Lausitzer und Maehren, im 47 sectionen Aufgetheilt.* Ch.F. von Wrede. A coloured pen-and-ink drawing, 59 cm × 43 cm, scale of the original: 1:35 000, linear scale: 21.3 cm = 1 mile (2,000 Rhenish rods). An oriented map, shows the road network, rural buildings and structures, blocks of town buildings, water bodies, the lie of the land.

Staatsbibliothek zu Berlin [SBB], call No. Kart 15 060, Band 5, Karte 16.

8. Milicz. **A map of the town's environs, ca. 1760.** F.W.C. von Schmettau. A pen-and-ink drawing, 74 cm × 62 cm, scale of the original 1:50 000, east orientation. The map shows the road network, rural buildings and structures, blocks of town buildings, water bodies, the lie of the land.

SBB, call No. Kart. L. 5420/8 sect. 32.

9. Milicz. **A map of the town's environs, 1781.** F.W.C. von Schmettau. A pen-and-ink drawing, 74 cm × 62 cm, scale of the original 1:24 000. The map shows the road network, rural buildings and structures, blocks of town buildings, water bodies, the lie of the land.

SBB, call No. Kart. L. 5420/7 Blatt 8.

10. Milicz. **Plan of Barycz river engineering, 2nd half of the 18th c.** *Extract No XIV aus der Bartsch Carte vom Cond... vom der Neuschloss und der Neuschl. ...durch die Standes Herrschaft M... an die Sulauer Gräntzeextrahirt.* A copy from the 2nd half of the 18th c. A coloured drawing, 227 cm × 86 cm, scale of the original ca. 1:5000, south orientation. The map shows the castle at Milicz, the town and *Chmielowa* Mountain (*Hopfenberg*).

APWr, call No. Zespół Regulacji Rzeki Odry I/185.

11. Milicz. **A town map, ca. 1800.** *Plan der Stadt Militsch, nebst der umliegenden Gegend.* Lieutenant Wurbitzky. A coloured pen-and-ink drawing, 39 cm × 29 cm, scale of the original 1:5000. A note: c. 1800, c. 1:5000.

The legend lists the most important structures:

A. Ein Stadt Militsch	Milicz Town
a. Hauptwache	A police station
b. Rathaus	The town hall
c. Catholische Kirche	The Catholic church
d. Evangelische Kirche	The Evangelical church
e. das neue Schloss	The new castle
f. das alte Schloss	The old castle
g. der gräfliche Park	The count's park

The map shows a new palace-and-park complex as well as the housing estate Karlstadt to the south of the Evangelical church.

SBB, call No. Kart. X 30 234.

12. Milicz. **A topographic map, 1826.** *Militsch, Band VI Blatt 6, Aufgenommen und gezeichnet im Jahre 1826 vom Lt v. Szymanowitz.* A multi-colour print, 49 cm × 35 cm, scale of the original: 1:24 000. An oriented map, shows the road network, rural buildings and structures, blocks of town buildings, water bodies, the lie of the land.

SBB, call No. Kart N 729/2564.

13. Milicz. **A cadastral map, 1862, 1863.** *Regierungsbezirk Breslau Kreis Militsch Trachenberg Gemarkung Militsch No. 78.* Feldmesser Saueremann. A multi-colour drawing,

paper glued on fabric, 97.5 cm × 65.5 cm, scale of the original: 1:2500, linear scale, north-east orientation. The map shows the internal divisions of the area, the palace, the park and the major structures.

APWr, call No. Mapy Katastralne Milicz 71/8.

14. Milicz. **A fragment of a topographic map, 1890.** *Messtischblatt. Preuss Landes-aufnahme 1888, No 2564, 1890.* A fragment of the *Militsch* section. A coloured print, 48 cm × 46 cm, scale of the original: 1:25 000, linear scale: 160 mm = 4000 m.

APWr, call No. Kartografia Rejencji Wrocławskiej VIII/55.

15. Milicz. **A fragment of a topographic map, 1928.** *Messtischblatt. Preuss Landes-aufnahme 1888, No 2564, 1890.* A fragment of the *Militsch* section. A coloured print, 48 cm × 46 cm, scale of the original: 1:25 000, linear scale: 160 mm = 4000 m. Water bodies marked in blue.

APWr, call No. Zbiór Map Topograficznych VII/99/3/001/1928.

16. Milicz. **A section of a town map, 1930.** *Flußlauf Bartsch*, a collotype print, a multi-colour manuscript, paper glued on fabric, 96 cm × 41 cm, scale of the original: 1:2500. North-west orientation. Marked: buildings, street names, partly property ownership. Coloured buildings, streets, water bodies.

APWr, call No. Kartografia Rejencji Wrocławskiej IV/147.

17. Milicz. **A town map, ca. 1935.** *Stadtlage Militsch.* A coloured collotype print, paper glued on fabric, 97 cm × 67 cm, scale of the original: 1:1000, linear scale: 150 mm = 150 m. The Barycz; the Młynówka; streets with names and plot numbers; roads; bridges; burial grounds; green areas; local administration, military, sacred, industrial, educational, government buildings. Coloured buildings, water bodies, streets.

APWr, call No. Kartografia Rejencji Wrocławskiej IV/148.

18. Milicz. **A town map with designated built-up zones, 1938.** *Stadtplan Militsch 1938, Bauzonenplan*, W. Zeuner. A coloured print, 44.5 cm × 47.5 cm, scale of the original: 1:10 000, linear scale: 30 mm = 300 m. The Barycz; ponds; railway system; roads; streets; forests; meadows; burial grounds; construction sites; administration, educational, hospital, sacred and industrial buildings; Roman numerals used to designate the construction sites.

APWr, call No. Kartografia Rejencji Wrocławskiej IV/149.

19. Milicz. **A land development plan, 1940.** *Wirtschaftsplan der Stadt Militsch. Vorschlag des Regierungspräsidenten Breslau, den 5. Jan. 1940.* A.Hertzig. Drawing 55 cm × 90 cm, scale of the original: 1:5000, linear scale: 100 mm = 500 m. The Barycz, the Młynówka, ponds, railway system, roads, streets, green areas, burial grounds, housing estates, sports field, bathing place, buildings and structures. A car traffic system with numerous roundabouts. New housing estate areas to the south of the town. A sports stadium and a Hitlerjugend house on the site of the former gord. Designated areas:

<i>Wohngebiet</i>	Residential areas
<i>Grünflächen</i>	Green areas
<i>Hauptverkehrsstrasse</i>	Main streets
<i>Siedlungsgebiet</i>	Housing estates

APWr, call No. Kartografia Rejencji Wrocławskiej IV/152.

20. Milicz. **Street and road system near the county town of Milicz, ca. 1940.** *Verkehrsplanung im Ortsgebiet der Kreisstadt Militsch, ca 1940.* A collotype print, paper, 94.0 cm × 57.5 cm, scale of the original: 1:500, linear scale: 200 mm = 100 m. East orientation. Streets; administration, sacred and residential buildings. Regulation of the circulation to the south of the Evangelical church. The main building structure – the Party House. Marked demolition projects, roundabouts and monuments.

APWr, call No. Kartografia Rejencji Wrocławskiej IV/153.

21. Milicz. **Transport reorganisation plan near Market Square, 1940.** *Verkehrsplanung im Ortsgebiet der Kreisstadt Militsch.* A collotype print, 118 cm × 55 cm, scale of the original: 1:500, linear scale: 200 mm = 100 m. East orientation. Transport system near Market Square. Street corner regulation to the south of Market Square. Planned demolition of the bank building and the buildings to the north of Market Square at the exit to the bridge on the Barycz.

APWr, call No. Kartografia Rejencji Wrocławskiej IV/154.

22. Milicz. **A simplified land development plan, 1948.** W. Wdowiszewski, a stamp of the Regional Land Development Executive Board in Wrocław. A coloured collotype print, glued on cardboard, 54 cm × 84 cm, scale of the original: 1:5000. Designated functions of the town areas, 25 major structures, newly designed elements of the transport system.

APWr, call No. Urząd Wojewódzki Wrocław, Regionalna Dyrekcja Planowania Przestrzennego, XVIII/139.

23. Milicz. **A site plan for enfranchisement, 1948.** A stamp of the Regional Land Development Executive Board in Wrocław, an illegible signature. A coloured collotype print, 60 cm × 84 cm, scale of the original: 1:5000. Legend: e.g. administrative boundaries, railway land, roads, areas with closely and well spaced buildings, economic zones, local government properties.

APWr, call No. Urząd Wojewódzki Wrocław, Regionalna Dyrekcja Planowania Przestrzennego, XVIII/141.

24. Milicz. **An aerial photo of the town centre, 1925.** A glass negative, 18 cm × 13 cm. A view of the town centre with Market Square from the south-west.

Herder-Institut Marburg, Bildarchiv Hansa-Luftbild, Inv. No. 59188.

25. Milicz. **An aerial photo of the town centre, 1925.** A glass negative, 18 cm × 13 cm. A view from the west.

Herder-Institut Marburg, Bildarchiv Hansa-Luftbild, Inv. No. 59187.

26. Milicz. **Fragment of a topographic map, 1997.** Scale 1:10 000. Sheet: M-33-23-B-c-3 Milicz in the 1992 coordinate system, from 1997.

Chief Centre for Land Surveying and Cartographic Documentation in Warsaw.

27. Milicz. **Orthophotomap, 2009.** Pixel 0.25 m, from 2009.

Chief Centre for Land Surveying and Cartographic Documentation in Warsaw.

